

Adatok az „Erdészeti Műszótár“-hoz.

I. A „Magyar Nyelvőr“-ből.

- Akna : kémény.
 Ásfa : motóla.
 A földet megvasalni : megvasfogasolni.
 Bütű : vége valaminek ;
 Berdő : hagymaszár (belül üres).
 Csata : rakás.
 Csév : cső ;
 Czuláp : faoszlop, kőczuláp : téglából rakott oszlop. Turkevi.
 Felhajtani : valahová rendelni.
 Gangócz : kampó.
 Gurgula : henger.
 Garágya : sövény (oláh gard), Bihar, S.-Patakon : garád, a szőlők közt lévő kőhányásokon és erdőszéleken önmagától keletkezett élő sövény, rendszeren kőkény, fekete gyűrű, veres gyűrű, vadmegy, csipke rózsa sat.-ból.
 Hókács : forgács (ormányság).
 Isztergye : eresz (Szent-Gál, Veszprém).
 Igás : jó munkás.
 Iszonkodni a jegen : csuszkálni.
 Katakol : zakatol a gép (Somogy).
 Kopincz : kalapács ; koboré : nagy sár.
 Kapocska : oláh cigányok tekenővájó szerszáma (S.-Patak Gyórtalló homok).
 Korczvessző : fűzfaguzsnak való (S.-Patak).
 Locsogó : olyan viz, melynek fenekéről fű verődik fel.
 Leánysom : berberis v. (Krasznahorka).
 Malágy : így nevezik S.-Patakon a kamvas és rekettye fűzt (S. cinerca, és acuminata Diószegi és Fazekas).
 Mosdik a kerék : pd. nincs nehéz ut, mert mosdik a kerék, t. i. viz van a kerékvágásban (Turkevi).
 Melöncze : medencze.
 Mohozó fa : Mooskeil, Moos-schaufel (l. E. L. 1873. évi III. füzet, 104 l., 2-ik hasáb). Tiszavidéki molnárok így használják.
 Nem számos : semmit érő, számba nem vehető.
 Nyugtat : lassan megy az állat a futás után.
 Píszmás eső : csapatonként jövő eső. Kazinczy Ferencz.
 Papfejü czinege : búbos ez.
 Parasztja : megkapálatlan hely, maradt még egy darab parasztja, de már nem kaphattuk meg.
 Recze : lérczkerítés.
 Rudas : petrencze.

Rengő : fából való pad, háttal és karral.

Szegik : szöghajlással törik.

Szabitál : szabogat.

Szelencze : syringa vulg. Gömör.

Szájadzó : hordó akonája.

Szeres : kin a sor van.

Szójókés : bognár szerszám. Szíjókálni.

Sarjadzat : Sprosse, Kazinczy Ferencz.

Talpal : a szőlőtőkét a kiásott gödörbe ledöntik és kevés földet téve rá, letapossák, hogy uj fekvésében megállhasson (S.-Patak).

Tagasztál : tagosítás, tagosztály.

Tanyázni : az időt beszélgetve tölteni.

Talpfal : fundamentum, Kazinczy Ferencz.

Talpkő : Grundstein, Kazinczy Ferencz.

Ültetés : ültetvény, Kazinczy F.

Zahiny : tömött föld.

Záp : foga a kocsi oldalnak.

Zábé : kapufélfa.

Zseböl : Zollstock, Kazinczy F.

Vértelek : a háztető vége.

Vénül : keményedik a sár.

Vizomlás : Wasserfall, Kazinczy F.

II. Kresznerics Ferencz ily czimü munkájából : „Magyar szótár gyökérrenddel és deákozattal“.

Buda, 1821—1832.

Agg, elagg : obsordet, C. M.

Még a földet is elagg, hibás veteménymag, egek is fogyatkoznak. Beniczki, p. 108.

Megagg : consenescit; aggott, aggottság.

Alkottyú : machina, instrumentum artificiorum, S. J.

Allyadék : pars infima et immunda rei alicujus, Sz. D., S. J., Rostaallyadék;

Allyat vet, allyaz : fundamentum ponit; allyazat : fundamentum.

Alabor : keréktalp alá való válu-

szabásu fa a nagy ereszkedőn, lejtőn, Sz. D.

Alafa : Demensum, victus, P. P. Heltai Kron. 2. R., p. 64.

Aszat : gyom, hasztalan fű, Sz. D.

Aszú ágok : ramalia, P. P.

Aszú-fa : lignum aridum. Az aszú-fa mellett a nyers is megég, Pázm. pred., p. 301.

Asztag-fa, Prágai, p. 813.

Asztagol : acervum struit, ponit. Asztagot rak.

Atka : kövecses homok, porond.

Avar : aszott, megvénhedett fű, rét, mező, Sz. D. „Haszon-

- talan avarba tüzet vet, hogy megtisztítsa földét, Pázm. pred., p. 6 és 704. „A száraz avarban a harap sebes égéssel mindent megemést“, P. P.
- Avas (S.-Patakon avasnak nevezik makkoltatás alkalmával azon helyet, hol a makkot érintetlenül hagyják véletlen esetekre, vagy a hizlalás tökéletesebb befejezése végett).
- Ács-fa : *materiu, tigna*, S. J.
- Ács-zsinór, csapó zsinór : *libella, amussis*, S. J.
- Ács-szeg, öreg szeg : *clavus trabalis*, S. I.
- Ág-erdőlés, ág-nyesés : *Fron-datio*, M. A. és S. I.
- Ág-erdőlő, nyeső, irtó, irtogató : *Fron-dator*, M. A. és S. I.
- Ág-nyesőlék : *sarmentum*, S. I.
- Fattyuág, Pázm. pred., p. 287. „A fattyu-ágak mély gyökeret nem vernek“. Nyir-ág, nyir-faág, szárazág : nyers fának száraz ágát nehéz várni, Km.
- Ágész : *frondes, zamos carpir*. Télen, ha hó van is, ki lehet hajtani a juhokat, legalább ágésznek.
- Ágyazat : *fenék-tétel*, Sz. D.
- Álló fa, P. P. Álló gyümölcs : *fructus conditivi*, S. I.
- Által-deszka : partról hajóba szolgáló pad. Által-fa, általgerenda : *transtrum*.
- Által-ut : *trames, semita, via compendiosa*, M. A. által-uszal : *breviter, summarie*, S. I.
- Árnyéku : „Ligetes árnyéku berkek“, Prágai p. 122.
- Árok-béllés : árok oldalainak fölhányása, párkányoztatása, Sz. D.
- Benge : faszem vagy rügy. Bimbót nyitó fák bengéji, Sz. D.
- Bécsi korom, festő-korom : *Kienruss*, S. I.
- Bél-deszka : *Dentale*, N. C., p. 117.
- Bél-kerék a malomban : *Rota molaris*, P. P. Fa-bél, bodza-bél : *medulla arboris*. Fűbér : *census pascui*. Makkbér : *census glandinationis*. Napi-béres : *diurnalista*, Pázm. pred., p. 831.
- Bimbó : *germen, gemma, bacca*. Gyümölcs - bimbó : *gemma fructifera*. Levél-bimbó : *gemma folüfera*.
- Bimballós gyökér : *bulbus*, C. M. (hagymás).
- Bindász : hosszú, keskeny ácsbalta, Sz. D.
- Birke : *julus, virgulum*. (Csalit, cserje, harasztos hely. Patakon rügy és barkás virágzat.
- Bodázó szelek, melyek ellen-

- kezőleg fujnak és a buza-
szemeket igen kiverik, Ság
1823. jul.
- Bodocs : bingyó, bogyó, apró
gyümölcs, Sz. D.
- Bodony : turótartó edény, Sz.
D. és S. I. Odvas fából ké-
szült kút káva, S. I.
- Bogyol, bogyolja : velit, operit,
Sz. D. és S. I.
- Bogyolat : velum, velemen,
peplum.
- Bokor-fenyő : juniperus, S. I.
gyalogfenyő.
- Boly : cumulus, acervus, han-
gya-boly, fészek.
- Boncs : fűrt, czafrang, rojt,
Sz. D. Boncsvirág : télizöld.
- Borona-hajó, talp-hajó : Ratis.
- Bozót : carectum, juncetum,
Sz. D. és S. I.
- Bódé : deszkából épült ház vagy
hajlék.
- Bókony : a hajó oldalait belől
tartó löcsforma fa, Sz. D.
- Bőke : curvus, tortus, reflexus.
- Bökös. A rózsa szép és jó il-
latu, de bökös a tuskéje, Km.
- Bötke : a tölgyfának fodros
csomója, C. M.
- Búb : gibbus, tuber.
- Buga, bugáz : tokjából kiveri,
Sz. D.
- Buglyál : boglyát rak.
- Bugolya : búb, bóbíta. Csödes,
mint a bükk-fa láng, Km.
Dugonics.
- Bükköl, bükkölés, bükkmakkon
tart, hizlal.
- Bürü : gyalog, palló-hid.
- Czepel : portat, bajulat, S. I,
Himfi. Nehezen, erőlködve
visz valamit.
- Czédula : scheda, M. A.
- Czibabó : sciurne, evet, mókus,
S. I.
- Czika : csira, uj növés, haj-
tás, Sz. D. Czikába indul.
Czikája a hagymának. Fa-
czipő : calapodium. Fatalp,
S. I. Czokó.
- Czölöpverő kos : fistuca, P. P.
- Czulák : karó.
- Csadaaj : herbetum, clumetum,
M. A. és P. P.
- Csaj : sciurus, mókus.
- Csalárdkodik : praevaricatur.
- Csalit : saltus, nemus vagy du-
metum.
- Csap, vakesak : fa-dugas az
igezi csap helyett. Leccapol :
vizet, tavat.
- Csapa : farkas-, nyúl-csapa.
- Csap, csapja : icit, M. A. Ág
csap uram, ág csap. (Pata-
kon : Pap, galy csap! akkor
mondják figyelmeztetésül, ha
az erdön többen mennek
egymásután, hogy vigyázza-
nak a hátulmenők szemeikre.
Beccsap a marha a tilosba.
(Főlesapják a határjárások-
nál emlékezetnek okáért a
még ott nem jártakat.)

- Csapó ajtó. Porta jacens. Fallthüre.
- Csappan: macescit, deficit, Sz. D.
- Csaptató-fa: lignum oneri ferendo suppositum.
- Csaptató kalitka: decipula.
- Csattogó tél: csikorgó tél.
- Csattogó eperj: fraga alba, M. A.
- Csatornás cseréppel héjaztattott, P. P.
- Csádé: bozót.
- Csáforta: az a fa, melylyel a présben körültekerik a cylindert.
- Csáprág, csábrág; nyereg alá való szövet, Sz. D., Faludi T. E.
- Csege: vizrekesztés, IV. Béla levele 1261-ből.
- Csekle: tör, kelepce, hurok. Cseklész.
- Csemete: frutex, surculus. Csemetés, csemetézik vagy csemetézik.
- Cseplyes, csepelyes: germinans, succrescens, S. I.
- Cseplyes erdő: quercetum, dumetum.
- Cseplyesedik: succrescit.
- Cseperedik: crescit, adolescit.
- Csepredék: apróság, S. I.
- Cseprente: frutex, dumus, csepőcze, csepőcze, esepőte.
- Cser-tölgy: carpinus. Cser-tölgyes, carpinetum, (?) M. A.
- Cser-viz, cserháj-viz: cser, csáva. S. I.
- Cserd: parva quercus.
- Cseren: in querceto.
- Cseres: querenbus abundans. Cseri: quercinus.
- Cserőcze: cseres hely, Sz. D.
- Cserz, cserez: kicserzi a bőrt, kidolgozza.
- Cserebogár, csere-bül, M. A.
- Csereklye: fenyőfa-levél, Sz. D. Havasi cseresnye: Myrtillus, S. K.
- Csévélő kosár: csapóknál a kallóban van kelete.
- Csiatag: ramosus, dumosus; csiatag hely: dumetum, vepretum.
- Csigolya-fűzfa: salix purpurea. Apró fűzfa, mely fűző vesszőt ad.
- Csikoltú: vinculum ligneum in conjunctione jugorum bovinorum.
- Csilleng-filleng: fürtöcske, Sz. D.
- Csimóta: csemete.
- Csináros: mocsáros (Torontál).
- Csipelléresz. „A marha itt el nem élhet, de birka elcsipelléresz.“
- Csira-bogár: Chrysomela oleacea, S. I.
- Csizamik, csizamlik, csizámos, csizamo, Pázm.
- Csombolék: fascis, fasciculus, Sz. D. és S. I. csomolék.
- Csonkálták a fát. A hol a csóva, ott a tilalmas. Km. Dug.

Csögös ! *modosus*, bogos.
 Csósz : *custos campi sylvae*.
 Cusztató fa : korcsolya. *Cuszka*.
 Csutakokra köti a levagdalt ágakat.
 Csüröl : *conerat*, (összehord.)
 Dal-guzs : *scalmus*, M. A. 132. lapon, evezőguzs ragasztója.
 Sok darab fa kivántatik egy szekér csinálásához. Gyilkos darázs : *Ichneumon*.
 Dágvány : sikeres, ragadós sár.
 Deget : *axungia*, terra pingvis.
 Dereglye : hajó neme.
 Deszka-metsző : *mola asserum sectoria*. Által-deszka a hajóban, kin a révészek ülnek.
 Talp-deszka : *asser crassior*.
 Dérrel : fagylal, merevit, Sz. D.
 Dió-fenyőfa : *pinus cembra*, S. I.
 Doboszka, dőböszke : fa-iskátulya.
 Dobzás : az alkő és korongvas között levő fa a malomban.
 Dohot : deget. A ledőlt fának fejét a gyermek is ránczígálja (vagy kopácsolja), Km. Dug.
 Dsindsa : sáros, iszapos, ingoványos hely, Sz. D.
 Duga : donga.
 Dugasz : dugacs (dugdal, dugogat). Megdülük a kemény szelek, pd. tengert, erdőt.
 Egres : *alnetum it. Baccae grossulariae*. Szőlőt várt, egrest szedett, Pázm. pred.

Egércsél : egércsél a marha, midőn ágak után jár, kapdos, Sz. D. Egy fa nem erdő. Egy fára üttetett. Egy kérget rág. Egyik kókény, a másik galagonya, Kmk.
 Eke-gát : *grament ononis*. Pörje, S. I.
 Ellen-fa : *Schlagbaum*, *sperbaum*, S. I.
 Ellenzék : ellenzet, sorompó, gát, S. I.
 Élő-hegy : *promontorium*.
 Eleven föld : (a művelt réteg alatti föld, vagy olyan, mit még eke nem érintett).
 Eleven szén : (izzó szén).
 Elevendül : elevenedésre indul. (Fiatál fákról m.)
 Emelesős hid : *pons arrectarius, ductitius*.
 Emelesős kapu : *Catarrhacta, porta pendula* M. A.
 Eplény : (a szánkának felső keresztfája. A talpba jó a sulyok, arra az eplény).
 Erdő háta : *sylvae vicinia*, S. I.
 Erdőháti paraszt : *rusticus sylvam accolcus*. Erdő-kerülő, őrző, pásztor. Erdőszél : *ora sylvae*, PP. Bárdos erdő : *Sylva dolabrosa*, Verbőczy, p. 246. Erdőlő erdő : tűzre vagy örökségre a kit hordanak. Verbőczy in *Indice*. Gyakor erdő : *lucus*. Vajda. Makkos erdő : *s. glaudifera*,

Verbőczy p. 246. Sűrű, szabad (caedua), szálas (proceras habens arbores), vadon, tilos erdő. Erdei csuda. Erdőd=erdőske. Erdől : sylvam coedit. Erdőlő : frondator, arborator.

Eryős berkek. Faludi.

Esedék : ramentum, fragmentum. Hulladék, esőlék. Görbe eső; pluvia vento impulsa.

Eszkába : eszkábáz.

Evező legény, evezős : remex.

Ég-alja : fedetlen hely.

Égevényes föld : melyben az apró kövecsek szárazság idején mindent kisütnek. Kemény fát kemény ékkel hasítják. A kemény fába úgy verd az éket, hogy szemedbe ne pattanjon, Kmk.

Élemes : élemedett, megvénhedett.

Ereget : dimittat, missitat.

Eregel : mendegél csoportosan.

Mezőre eregelnek a juhok. Sz. D.

Eresztvény : sylvula succrescens. M. A.

Évik, évedik : igen megérik, kásásodik (évik, szotyósodik).

Fa-heveder, ajtóban, asztalban sat. securicula subscus, P. P.

Fa-hulladék : sarmentum legni, S. I.

Fa-kalapács, kapocs : marculus, P. P.

Fa-lé, ma-méz : succus arborum, Sz. D.

Fa-míves, Káldi.

Fa-palaczk, Pázm., Katona.

Fa-patlat : pavimentum ligneum. Bocskorhoz fa-pálcza, km. Dug. Bolondnak a fa-politura is jó, ha elveszti az sem kár, km.

Fa-szedés : lignatio, M. A. Fb a fa-szekere, ugyan helyén az esze, km.

Fa-szem : gemma arboris, S. I.

Fa-vágító : azon hely az udvarban, hol a fa vágatik.

Banya-fa : arbur vetula. Nás-

fa : fa-kilincs. Olló-fa : ászok-

fa : gadnár-fa. Ór-fa : malus

navis, kivált a repülő hidon.

Süvegfa : a kapukban. Szolga-

fa, szár-fa, kapu szárfáji. Ne-

héz agg fából gúzst tekerni,

km. Musztafa, Caraffa, akasz-

tófa. három gonosz fa, km.

Akoló-fa : virga pithomet-

rica, S. K. Bojtos fa : fru-

tex. Boldogtalan-fa : arbor

infelix, Pázm. Fodor-fa : lig-

num crispantibus venis un-

dulatum, P. P. A görbe fá-

hoz a héjja legegyenesebben

hozzá áll, km. A mely fából

horog akar lenni, idején meg-

görbül, km. Habos fa : lig-

num undulatum. Egy hajtó

fát nem ér, km. Hangó-fa :

instrumentum musicum. Ke-

- resetlen fa : magtalan fa.
 Nagy fát mozgatsz. Körmet-
 len lévén, nagy fára ne hágj.
 A nagy fák soká nőlnek, de
 hamar eldőlnék, kmk. Pisz-
 káló-fa : batillum. Rosz fát
 tett a tüzre, km. Szilánkos
 fa : nervosum, torosum li-
 gnum. Terméketlen fára sen-
 ki követ nem hagyit, km.
 Vad fától nem lehet jó gyü-
 mölcöt várni, km.
- Fáész : lignatur. Faézas, — at,
 (= faiz). Addig kell a fát
 egyenesíteni, mig fiatal km.
 A fát sem vágják le egy
 vágással, km. Nagyfába vág-
 ta a fejszét, km.
- Fátalan hegyek : montes calvi.
 Facsart : tortus. Eflajlik : de-
 generat.
- Farazó : kormányevendő.
 Fattyu vessző : (vizhajtás).
 Fejlik : solvitur; fejlik a hárs.
 Fenyő alja : gomba neme, mely
 a fenyőfák alatt terem. Fe-
 nyő dió : nux pini cembrae.
 Fenyő-fity, csordás körtvély :
 toboz, conus.
- Foklya (fáklya) fenyő : pinus
 picea. Gúzs-fenyő : juniperus
 (Ságh), azért, hogy hasitva
 tekerékes. Vad-fenyő : pinus
 pinaster. Feslik neki a hárs,
 (jól mennek neki minden dol-
 gai) km. Fékemplő : habena,
 fremum. Tordai Sámuel kéz-
 iratai 1559. Hütlevélben és
 1607-ki Athnaméban. Meg-
 foganik a fa. Jó mag meg-
 foganik, S. I., Biró Márton.
 Megfoganitja az oltoványt.
- Fogantó, fogantyu, foganték,
 fogató, fogattyu.
- Fonatos : tortus, textus. M. A.
 A ki mennyit vág, annyi
 forgácsa lészen.
- Fölfokódik : megszárad.
- Forbér : fuvarbér, fuvarpénz.
- Födém : födemény, tectum.
- Förgettyü-orsó. A malom kő
 a fürgettyü-orsón forog. Az
 erdőnek is vagyon füle és
 a mezőnek szeme. Fühöz-
 fához kapaszkod. Fűnek,
 fának panaszkodik, kmk.
- Fütelék : mindaz, mivel fűteni
 szoktak, Ságh.
- Fűrész-olja : fűrész-hulladék,
 serrago.

Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a Kr. F. szótárá-
 ból kiirt szavakon, egy pár zárjel közé tett megjegyzésen kívül,
 semmit sem változtattam. Az egyes szók végén lévő nagy betűk
 jelentik az író nevét, kitől Kr. F. vette volt a szavakat. Hogy
 kik azok, csak gyanítani lehet, mert Kr. F. elhalván, munkája

kutforrásait tárgyzó végszóját már nem írható meg. Így lenne pl. : M. A. = Molnár Albert; Sz. D. = Szabó Dávid; S. I. = Sándor István; P. P. = Páriz Pápai; C. M. = Csere Mihály; Pázm. = Pázmány Péter; Dug. = Dugonics; km. és kmk. = közmondások sat.

Sárospatak, október 8. 1874.

Ujlaki István,
közbirt. erdész.

Pénzügyministeri körrendelet az erdészeti tisztviselők utazási költségei ügyében.

1875. évi 25897. szám. Azon kételyek kikerülése végett, melyek az erdészeti és gazdasági tisztviselők hivatalos kiküldetéseinél felszámítható napidijak és utazási költségek iránt több ízben felmerültek, nemkülönben a fennálló szabályok helyes értelmezése és egyöntetű és biztos eljárásnak elérhető érdekében szoros alkalmazás végett rendeltetik, hogy a jószágigazgatósági és minden más, a kezelő hivataloknál alkalmazott és utazási vagy ló-tartási átalánynyal el nem látott tisztviselők, ha a jószágigazgatóság területén belül utaznak, az 1869. évi 20809. és 1873. évi 58881. számú itteni körrendeletekkel megállapított korlátolt napidijakat és az egyszerű postahajtópénzt, ha pedig a jószágigazgatóság kerületén kívül utaznak, a szabályszerű napidijt és a teljes postailletményt számíthatják fel, ellenben mindazon tisztviselők, kik utazási és ló-tartási átalánynyal vannak ellátva, saját kerületükön belül napidijakra igényt nem tarthatván, saját kerületükön kívül és a jószágigazgatóság kerületén belül csak fél napidijt vehetnek igénybe és